

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

سال جامع علوم انسانی

میراث فرهنگی

● گزارش نمایشگاه آثار عکاسی
آنتوان سوروگین در کاخ گلستان

گزارش نمایشگاه آثار عکاسی آنتوان سوروگین در کاخ گلستان

چهارشنبه ۲۴ بهمن ماه گذشته‌ای از عکس‌های آنتوان سوروگین از عکاسان نامدار تاریخ عکاسی ایران در قرن نوزدهم با حضور آقای احمد مسجدجامعی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، سیدمحمد بهشتی ریاست سازمان میراث فرهنگی، احمد محیط طباطبایی مدیریت آموزش سازمان، خانم ثقة‌الاسلامی رئیس موزه کاخ گلستان و جمعی از شخصیت‌های فرهنگی در چادر خانه کاخ گلستان در معرض دید علاقمندان قرار گرفت

در ابتدا خانم ثقة‌الاسلامی توضیحات خود را عرضه کرد. و در بخشی از سخنرانی خود گفت:

به دنبال فعالیت‌های وسیع کاخ گلستان برای معرفی آثار خطی کتابخانه و مجموعه آلبوم خانه و نمایشگاه‌هایی که بدین منظور بر پا شده است. اکنون با کمال خوشوقتی نمایشگاه گزیده‌ای از آثار آنتوان سوروگین عکاس ایرانی روس تبار ارائه می‌شود. اهمیت این آثاری که امروز به نمایش گذاشته شده است در این است که آنتوان سوروگین درباری نبوده است و به همین دلیل از آثار او در آلبوم خانه کاخ گلستان چندان موجود نیست. در این راستا و در چارچوب فعالیت‌های فرهنگی بین‌المللی سازمان میراث فرهنگی کشور تصمیم گرفته شد این برگزیده آثار که اصل آنها در موزه فریرر ساکلی واشنگتن موجود است برای آگاهی علاقمندان هنر و عکاسی به ایران آورده شود. این مجموعه عکسها اکنون به آلبوم خانه کاخ گلستان تعلق

● سخنرانی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

دارد و علاقمندان و محققین خواهند توانست آنها را مطالعه و بررسی نمایند. جا دارد که در اینجا از مساعی و تلاش‌های بی‌دریغ جناب آقای دکتر شهریار عدل که یکی از بانیان برپایی این نمایشگاه بوده است تقدیر گردد. در خاتمه از فعالیت‌های همکار گرامی ام جناب آقای مهندس انیسی مدیر پیشین کاخ گلستان که بخصوص در بخش آماده‌سازی و مرمت بناهای مجموعه این کاخ در حدی بسیار تحسین برانگیز انجام گرفته است و سایر همکاران در کلیه سطوح سپاسگزاری کنم.

سپس آقای احمد مسجدجامعی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی طی سخنانی چنین گفت: میراث فرهنگی شناسنامه کشور ماست این فرهنگ را با نگاه به گذشته است که می‌توانیم شناسایی کنیم و یک وجه سنت دارد. وجه سنت ما را پیوند می‌دهد به گذشته و همانیست که شخصیت ما را می‌سازد. آن وجهی که ما را به امروز وصل می‌کند باور کردن فرهنگ و آن وجه تکمیلی است. اگر هر یک از آنها نباشد چیزی از فرهنگ ما نمی‌ماند و ما از گذشته منقطع می‌شویم و حقیقت خود را از دست می‌دهیم. در حوزه فعالیت‌های جدید ما این نگاه را داریم. البته در قدیم هم همین بود. هنر فن بوده و فن شریفی بوده است.

آنچه را که امروز ما در حوزه هنر عکاسی می‌بینیم در واقع همان فن شریف است و ترکیبی از هنر و فن آوریست که از تأسیسات و مناسبات جدید تمدنی هم هست.

● خانم ثقة الاسلامی - سید محمد بهشتی - احمد مسجدجامعی و احمد محیط طباطبایی در گزارشی که دادند (منظور سخنان مدیر محترم مجموعه است) اشاره کردند عکاسی هم هنر است و هم عکاسی، اما مردم شناسی هم هست. ما در این مجموعه می توانیم بسیاری از مناسبات را شناسایی کنیم از نحو رفتار و نحو پوشش، نحو بنا، حتی نحو سلوک بخصوص که عکاس روی صورتهای مردمی ارزش می دهد و از صورتهای تصنعی فاصله گرفته است. به این ترتیب نسبتی را که ما می توانیم در رسیدن به معنا پیدا کنیم ملموس تر می شود و از تصنع بدور است.

بنابراین حفظ این مجموعه ها صرفاً به عنوان یک اثر هنری نیست و اگر هم همین بود بسیار هم ارزشمند بود. لکن طبیعی است که ما می توانیم از طریق آن مناسبات فرهنگی اجتماعی را شناسایی کنیم و به آن برسیم.

تلاشی که دوستان ما در این مجموعه داشته اند (نمایشگاه سوروگین) برای تشکیل این آرشیو از این حیث بسیار با ارزش و قابل تقدیر است. هم از جهت شکل گیری تاریخ عکاسی و هم شناسایی شرایط و مناسبات فرهنگی و اجتماعی که در دورانی که عکاسی در ایران رواج پیدا کرد.

تلاش دیگری که در این مجموعه انجام شده و امیدوارم این طرح استمرار پیدا کند انتقال بخشی از این میراث از نقاط دیگر عالم است به اینجا.

میراث ایران زینت بسیاری از موزه‌های عالم هست و در شرایط مختلفی این میراث از ایران خارج شد. و امروز توجه به میراث می‌تواند از جمله در قالب این قبیل فعالیتها باشد و گونه‌هایی از آن را می‌توانیم در کشور خودمان داشته باشیم و ارائه بکنیم.

در همین زمینه گزارش دادند که این مجموعه چاپ بشود و در دسترس عموم قرار بگیرد. حال اگر این روند را ادامه بدهیم مجموعه آثار ایرانی که در موزه‌های مختلف عالم است می‌تواند دستور کار اساسی باشد.

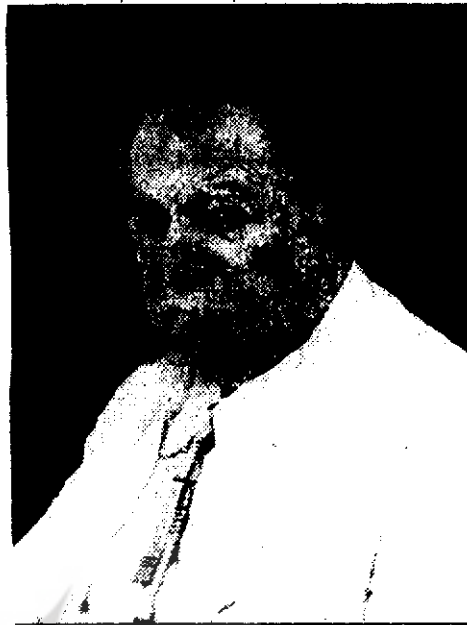
این روزها امکان این انتقال هست اگر بصورت کامل و جامع نباشد بصورت‌های دیگری هست. لاقلاً می‌شود فیلم این عکسها را تهیه کرد، می‌شود نمونه‌ای از این عکسها را تهیه کرد. می‌شود گزارش مصوری از اشیاء ایرانی موزه‌های دیگر را تهیه کرد. و این کاریست که ما می‌توانیم در زمینه میراث فرهنگی خودمان انجام بدهیم و شاید کاریست که باید انجام بدهیم با توجه به امکاناتی که امروزه فراهم است به لحاظ گزارش تصویری این امر میسر هم هست. و خوشبختانه در این اقدام ما شاهد این حرکت بودیم (منظور نمایشگاه سوروگین است) و امیدواریم که این کار ادامه داشته باشد و ما آثار ارزشمند دیگر ایشان را در نمایشگاه‌های دیگر داشته باشیم.

بعد از سخنرانی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی آقای دکتر محمدحسن سمسار سخنرانی کوتاه اما بسیار پرمحتوایی درباره سوروگین ارائه کردند که متأسفانه متن آن سخنرانی هنوز بدستمان نرسیده است. امیدواریم موفق شویم و در شماره آینده منتشر کنیم.

در اینجا به منظور آشنایی با آنتوان سوروگین گزیده‌ایی از مقاله کورین ی. م. فورمان را می‌خوانیم.

حدود سال ۱۸۷۰ سوروگین و برادرانش همراه یک کاروان بزرگ به ایران آمدند و در تبریز سکونت گزیدند. آنها بعد از مدتی در خیابان علاءالدوله (خیابان فردوسی) یک استودیو عکاسی گشودند که کارهای هنری آن را آنتوان و کارهای تجاری آن را برادرانش بر عهده گرفتند. در طول زمان سوروگین موفق به جمع‌آوری ۷۰۰۰ نگاتیو شیشه‌ای شد. عکس‌های این مجموعه را می‌توان در مجموعه آثار عکاسان ایران «بوسخارت» مشاهده کرد. این مجموعه شامل عکس‌هایی از شاهان سلسله قاجار و وابستگان، عکس‌هایی از آثار باستانی چون تخت جمشید و نقش رستم، زندگی روزانه اقوام، زنان و مردان در لباس‌های محلی کردی، لری و ارمنی می‌باشد. مطابق روش آن زمان بر روی تمامی این عکس‌ها یک شماره نگاتیو حکاکی شده است در عکس‌های ابتدایی این شماره‌ها بزرگتر و بعدها کوچکتر و محسوس‌تر شده‌اند.

از آنجا که سوروگین سالها در تهران زندگی کرده و همسر او ارمنی ایرانی بود، موفق گردید تا به طبقات مختلف جامعه دستیابی پیدا کند. او همیشه به خاطر مهارت تخصصی‌اش مورد

● مسیو آنتوان سوروگین

قدردانی قرار می‌گرفت. سوروگین به خاطر تک چهره‌های خوبی که می‌گرفت، عکاس عالی‌رتبه دربار ناصرالدین شاه و جانشینانش تا حتی رضاشاه گردید (۱۹۴۱ - ۱۹۲۵ میلادی). به غیر از رضاشاه و اقوام او بسیاری از اعیان و اشراف تهران و بزرگان قبایل از مشتریان او بودند.

البته دامنه مشتریان سوروگین فراتر از افراد یاد شده و توریستی بود. بسیاری از محققین و موزه‌ها آثار او را خریداری می‌کردند. در نمایشگاه‌های عکاسی بین‌المللی جوایز و مدال‌های متعددی دریافت می‌کرد، همچون نمایشگاه سال ۱۸۹۷ در بروکسل و ۱۹۰۰ در پاریس، شاه نیز به سوروگین لقب خان و نشان شیر و خورشید اعطا کرده بود. معمولاً بر روی کاغذهای عکاسی، نشانی از مدال‌های دریافتی او برای نمایشگاه‌های بروکسل و پاریس و لقبش دیده می‌شود. مردم تهران سوروگین را تحت عنوان آنتوان خان می‌شناختند. سوروگین به خاطر عشق و علاقه‌ای که به ایران داشت خود را آنتوان خان، پرورده ایران می‌نامید.

در زمان رضاشاه نگاتیوهای شیشه‌ای او به بهانه اینکه ایران قدیم و منسوخ شده را نشان می‌دهند توقیف گردید. بدین ترتیب تلاش‌ها و سرمایه‌گذاری موفق سوروگین به پایان رسید. او در نهمین دهه زندگی‌اش دارفانی را وداع گفته و در مقبره خانوادگی‌اش در تهران به خاک سپرده شد.

A woman with a waterpipe in her hand (same woman as in 3311) in
the photographer's studio
Museum no. 3315

زنی در حال کشیدن قلیان
شماره عکس در موزه: ۳۳۱۵

۲۸.

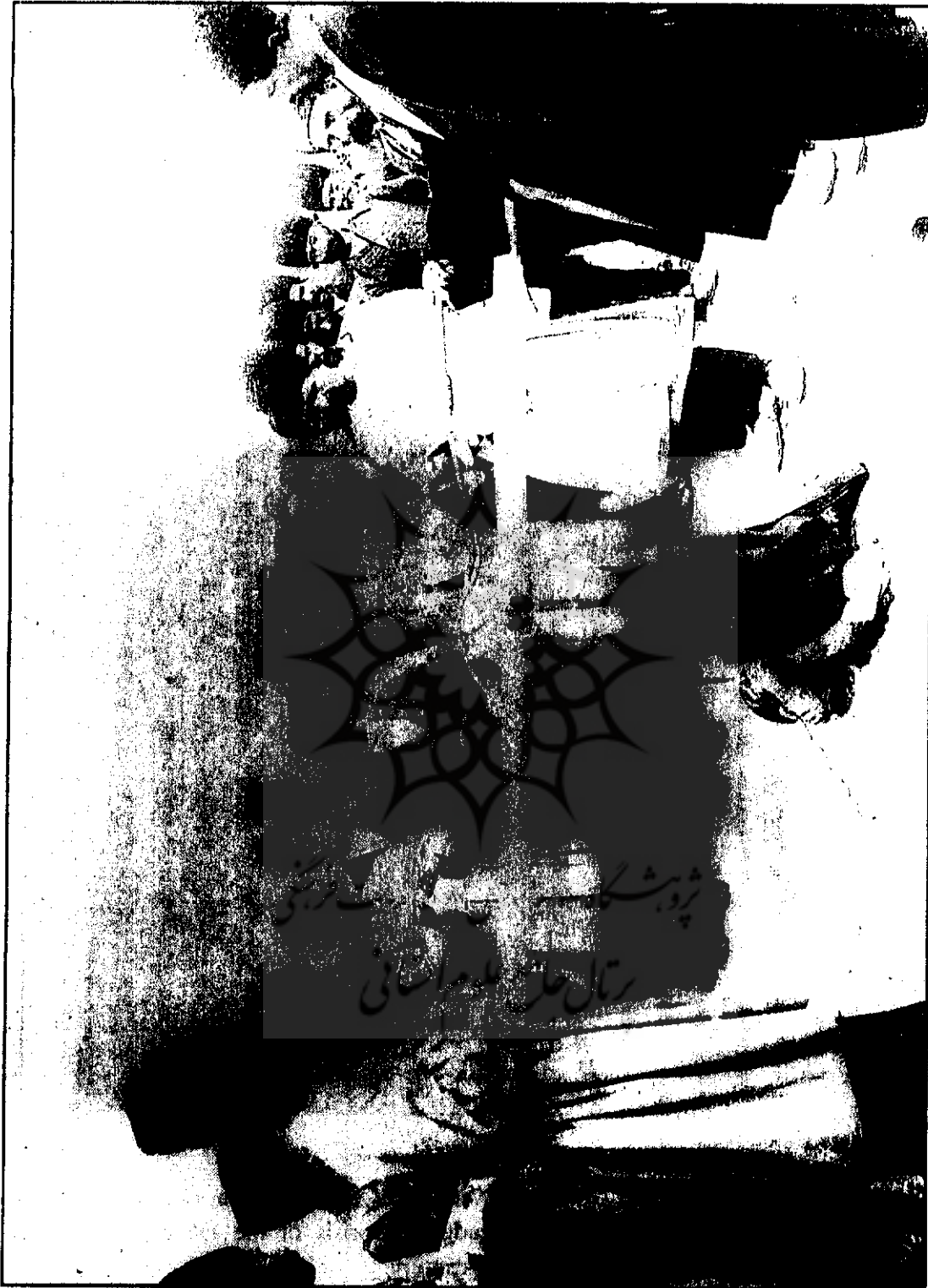
A seated dervish

Card no. Fa11; Museum no. 3229; Sevruguin no. 1372

یک درویش

شماره کارت: Fa11. شماره عکس در موزه: ۳۲۲۹. شماره سوروگین: ۱۳۷۲

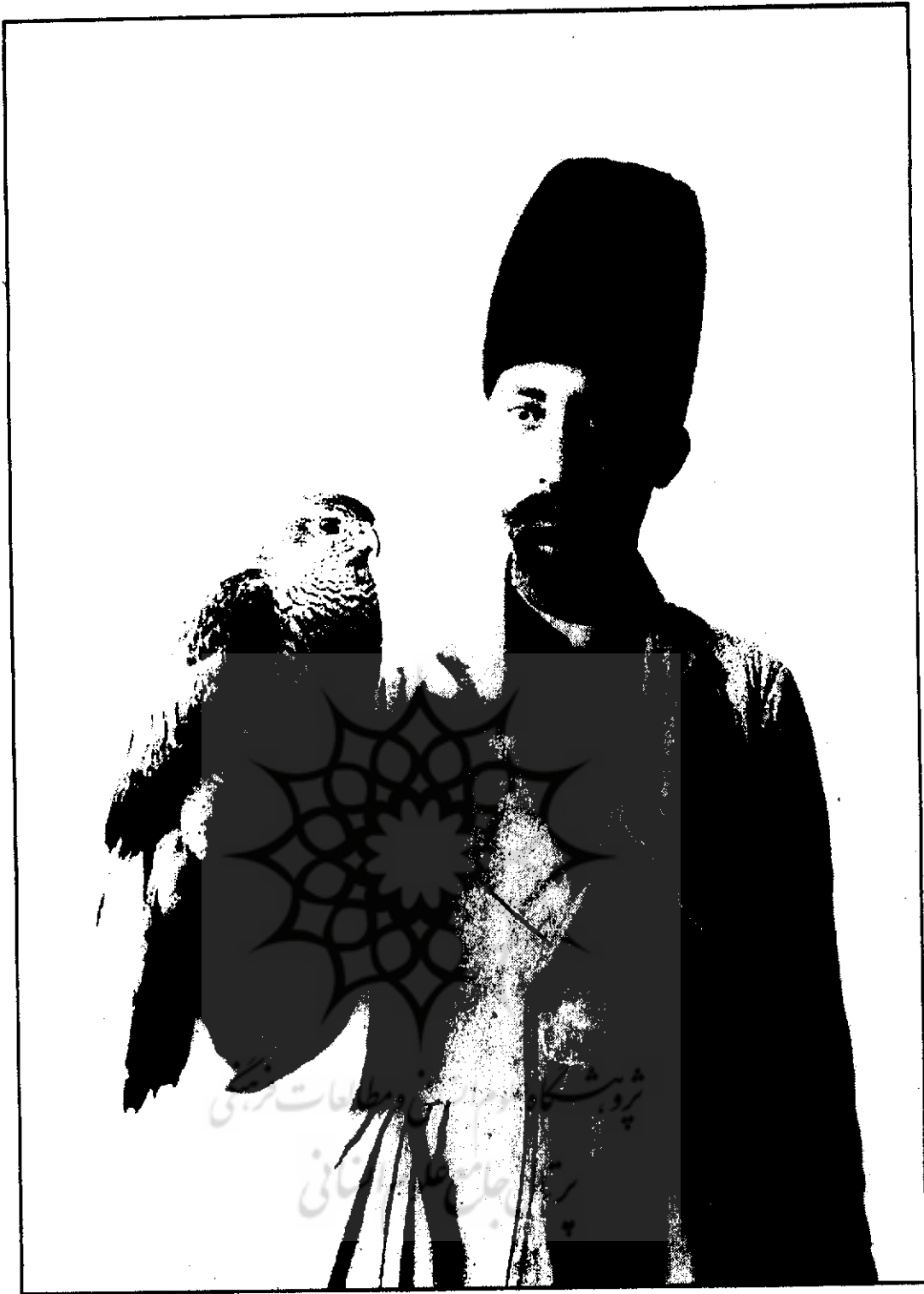
منظره چوب و فلک کردن یک خلافکار بوسیله فرانشان حکومت
شماره عکس در موزه: ۳۲۱۶. شماره سوروگین: ۸۴۸

۲۸۱

Bastinado (falak kardan) of an offender by farashan hokoumat (valets of government). Two of the valets are holding the wood, while another one does the beating.

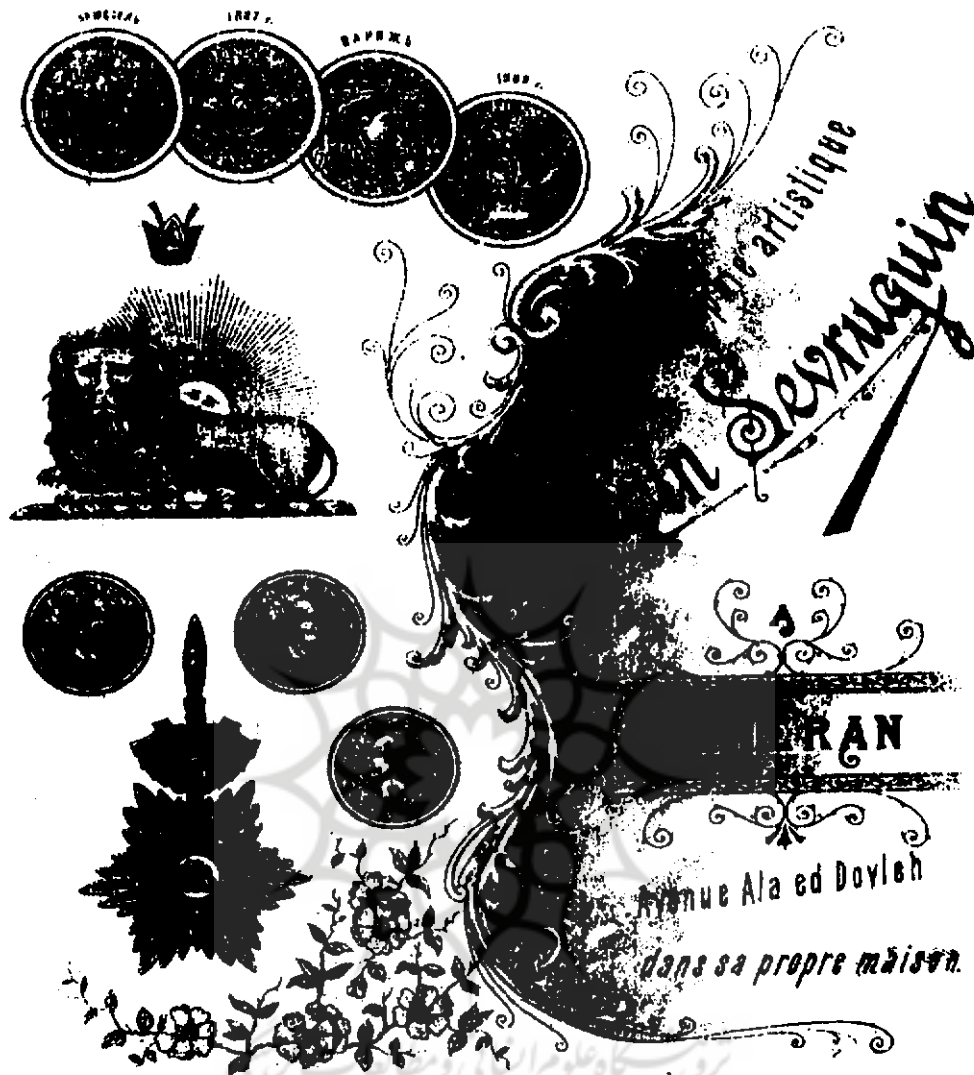
Museum no. 3216; Sevruguin no. 848

A falconer (ghousci), wearing a white shirt, an overgown, and a light coloured frock coat. His headgear consists of the tall cap (kola) typical of the late nineteenth century.

Museum no. 3304; Sevruguin no. 1335

یک قوشچی
شماره عکس در موزه: ۳۳۰۴. شماره سوروگین: ۱۳۳۵

عکاسخانه مسیو آن توان خان سوریوگین
 خیابان علاء الدوله درب میدان مشق
 طهران

● آرم یا نشان «عکاسخانه مسیو آن توان خان سوریوگین
 خیابان علاء الدوله درب میدان مشق
 طهران